

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

Το μάθημα έχει δύο στόχους:

- 1) Την εμφάθυνση στην ιστορία της εξέλιξης της έννοιας, του θεσμού και του τύπου του κτιρίου μουσείου. Αναλύεται η προέλευση και η γέννηση του όρου, η εξέλιξη της ιδέας του μουσείου και η απαρχή των συλλογών στην Αναγέννηση, ο ρόλος του Διαφωτισμού για τη δημιουργία της μοντέρνας αντίληψης για το μουσείο και η αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών, η εμφάνιση των πρώτων μουσείων του Νεοκλασικισμού.
- 2) Η κατανόηση της αρχιτεκτονικής δομής και της τυπολογίας του μουσείου κατά τον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, καθώς επίσης και στη διάρκεια του Μοντέρνου Κινήματος. Στη συνέχεια δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εξέλιξη, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, των μουσείων διεθνώς, και στην έκρηξη του φαινομένου του κτιρίου μουσείου κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Αναλύεται συστηματικά η ένταξη στον αστικό ιστό, η μορφοπλαστική επεξεργασία και η αρχιτεκτονική γλώσσα του κτιρίου, στο πλαίσιο των σύγχρονων αρχιτεκτονικών εξελίξεων, η τυπολογία και λειτουργική οργάνωση, τα κριτήρια οργάνωσης των εκθεμάτων (χρονολογικό, τοπογραφικό, θεματικό), οι λειτουργικοί χώροι (μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις, βοηθητικοί χώροι, bookshop, εργαστήριο αποκατάστασης έργων, βιβλιοθήκη, αίθουσες διαλέξεων και οπτικοακουστικών μέσων κ.λπ.)· οργανωτική διάρθρωση και τρόποι επίσκεψης (ελεγχόμενες εισοδοί και έξοδοι, πορείες, ειδικές διαδρομές κ.λπ.)· εκθεσιακή οργάνωση· φυσικός και τεχνητός φωτισμός· δυνατότητες επέκτασης του κτιριακού οργανισμού.

Οι προϋποθέσεις του νεότερου δημόσιου μουσείου: Ιδιωτικές συλλογές και μουσεία τέχνης και αρχαιότητας (B. Buontalenti, Galleria degli Uffizi στη Φλωρεντία, περ. 1574· Galleria degli Antichi στη Sabbioneta, 1583-1590· R. και J. Adam, Newby Hall, Yorkshire, 1767-1780 κ.λπ.)· Wunderkammer.

Τα πρώτα «δημόσια» ιδρύματα μουσείων: Ashmolean Museum στην Οξφόρδη, ανοιχτό στο κοινό από το 1683· Museo Capitolino στη Ρώμη, ίδρ. 1734, τοποθετ. Στο Palazzo Nuovo στο Καπιτώλιο· Μελέτη του F. Algarotti για το Regio Museo στη Δρέσδη, 1742· A. Pompei, Μουσείο αρχαιοτήτων του κόμη Scipione Maffei στη Βερόνα, ίδρ. 1744· C. Marchionni, Μουσείο στη Villa Albani της Ρώμης, 1746-1760 (πρώτο κτίριο σχεδιασμένο και υλοποιημένο για να φιλοξενήσει ένα μουσείο)· British Museum στο Λονδίνο (ίδρ. 1753 και ανοιχτό στο κοινό το 1759 αλλά τοποθετημένο σε προϋπάρχον κτίριο)· F. Battaglia, Museo Biscardi στην Κατάνια, 1758· Πρώτο κτίριο του Ermitage στην Αγία Πετρούπολη (1762-1767)· S.L. Du Ry, Museum Fredericianum στο Κάσελ, 1769-1777 (κτίριο ανεξάρτητο, αρχικά προορισμένο για μουσείο)· Υποδοχή του κοινού στο Uffizi, 1769· M. Simonetti, G. Camporesi, Museo Pio Clementino στο Βατικανό, 1773-1792· R. Stern, Museo Chiaramonti (Νέα Πτέρυγα) στο Βατικανό, 1806-1823· Υποδοχή του κοινού στο παρισινό Λούβρο, 1793· Μουσείο των Γαλλικών Μνημείων στο Παρίσι, μουσειολογική οργάνωση A. Lenoir, 1793, στο μοναστήρι των Petis Augustins· Kaiser Friedrich Museum στο Βερολίνο, 1797.

Η αρχιτεκτονική κουλτούρα του Διαφωτισμού και το μουσείο: Ο διαγωνισμός του Prix de Rome του 1778-1779 (μελέτες των G. De Gisors, J.F. Delanoy, J.N.L. Durand)· E.L. Boullée, Μελέτη Ιδανικού Μουσείου, 1783· J.N.L. Durand, Μορφή Μουσείου, 1802-1809.

Το μουσείο του 19^{ου} αιώνα μεταξύ νέων τυπολογικών μορφών και τεχνολογικού πειραματισμού: L. Von Klenze στο Μόναχο: Γλυπτοθήκη, 1816-1830 και Alte Pinakothek, 1826-1836· A. von Voit, Neue Pinakothek, 1846-1852 (βομβαρδ. στον Β΄ π.π.). Η Museuminsel στο Βερολίνο: K.F. Schinkel, Altes Museum, 1823-1830· A. Stüler, Neues Museum, 1840-1855· A. Stüler, J.M. Strack, Nationalgalerie, 1866-1876· E.E. von Ihne, Bodesmuseum, 1897-1904· A. Messel, L. Hoffmann, Pergamon Museum, 1906-1930. J. Soane στο Λονδίνο: Μελέτη μουσείου για τη Society of Dilettanti, 1788, Dulwich Picture Gallery, 1811-1814, Sir John Soane Museum, 1812-1837. R. Smirke, British Museum, Λονδίνο, 1823-1847· W. Wilkins, National Gallery, Λονδίνο, 1832-1838· G. Basevi, Fitzwilliam Museum, Κέιμπριτζ, 1834· W.H. Playfair, National Gallery of Scotland, Εδιμβούργο, 1850-1854. Εξετάζονται επίσης άλλα νεοκλασσικά, νεοαιγυπτιακά, νεοβυζαντινά, νεομεσαιωνικά, υστερονεοκλασσικά και εκλεκτικιστικά μουσεία του 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη, καθώς και νεοαναγεννησιακά και νεομπαρόκ μουσεία του G. Sempre στη Δρέσδη και τη Βιέννη.

Τυπολογική και στιλιστική ανανέωση των μουσείων μεταξύ τέλους 19^{ου} αιώνα και αρχών του 20^{ου}-Τα μουσεία του μεσοπολέμου (ενδεικτικά): Ö. Lechner, Μουσείο Εφαρμοσμένων Τεχνών, Βουδαπέστη, 1893-1896· H.P. Berlage, Gemeentemuseum, Χάγη, 1927-1935· H. van de Velde, Μουσείο Kröller-Müller στο Ότερλο, 1937-1954· Π. Καραντινός, Αρχαιολογικό Μουσείο, Ηράκλειο, 1933-1958· P.L. Goodwin, E. Stone, MoMA, Νέα Υόρκη, 1939.

Τα μουσεία των δασκάλων του Μοντέρνου Κινήματος: Le Corbusier, Μουσείο Δυτικής Τέχνης, Τόκιο, 1959· F.L. Wright, Salomon Guggenheim Museum, Νέα Υόρκη, 1959· L. Mies van der Rohe, *Neue Nationalgalerie*, Βερολίνο, 1962-1968· W. Gropius & TAC, *Bauhausarchiv*, Βερολίνο, 1964, 1976-1978· A. Aalto, Aalborg Museum, Δανία, 1958-1973· G.T. Rietveld, Van Gogh Museum, Άμστερνταμ, 1963-1974· M. Breuer, Whitney Museum of American Art, Νέα Υόρκη, 1966· BBPR, Μουσείο στο Castello Sforzesco, Μιλάνο, 1954-1956· C. Scarpa, Μουσείο στο Castelvecchio, Βερόνα, 1958-1964· F. Albini, Μουσείο του Θησαυρού στον καθεδρικό του Αγ. Λαυρεντίου, Γένοβα, 1956.

Επιλογή σύγχρονων μουσείων (ενδεικτικά): L. Kahn, Yale University Art Gallery, New Haven, Connecticut, 1951-1953· L. Kahn, Kimbell Art Museum, Forth Worth, Texas, 1969-1972· L. Kahn, Yale Centre for British Art, New Haven, Connecticut, 1969-1977· I.M. Pei, Ανατολική πτέρυγα της National Gallery, Ουάσινγκτον, 1968-1978· J. Stirling, Neue Staatsgalerie, Στουτγάρδη, 1977-1984· H. Hollein, Δημοτικό Μουσείο στο Abteiberg, Mönchengladbach, 1982· R. Piano, De Menil Collection Museum, Huston, Texas, 1987· O.M. Ungers, Μουσείο Αρχιτεκτονικής, Φρανκφούρτη, 1979-1984· R. Meier, Μουσείο Εφαρμοσμένων Τεχνών, Φρανκφούρτη, 1979-1985· G. Behnisch, Εθνικό Μουσείο των Γερμανικών Ταχυδρομείων, Φρανκφούρτη, 1982-1990· R. Moneo, Μουσείο Ρωμαϊκής Τέχνης, Merida, Ισπανία, 1984· F. Gehry, Vitra Design Museum, Weil am Rhein, Γερμανία, 1989· P. Chemetov, Εθνικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Παρίσι, 1994· Ortner & Ortner, Νέο Συγκρότημα Μουσείων, Messeplatz, Βιέννη, 1992-2001 (J.B. και J.E. Fischer von Erlach, 1690-1723).

Ελληνικά μουσεία: Τα μουσεία στον 19^ο αιώνα· τα μουσεία του Π. Καραντινού, τα μουσεία του Α. Κωνσταντινίδη, το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού του Κ. Κρόκου, το Μουσείο Μπενάκη, το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών.

Γενική βιβλιογραφία (ενδεικτικά):

1. K. Hudson, *Museums for the 1980s. A Survey of World Trends*, UNESCO/Macmillan Press, Παρίσι-Λονδίνο 1977.
2. K. Frampton, *Μοντέρνα αρχιτεκτονική. Ιστορία και κριτική*, Αθήνα 1987-2009².
3. J.M. Montaner, *Museos para el Nuevo Siglo/Museums for the New Century*, Βαρκελώνη 1995.
4. W. Curtis, *Modern Architecture since 1900*, Λονδίνο 1996.
5. F.A. Cerver, *The architecture of museums*, Νέα Υόρκη 1997.
6. J. Henderson, *Museum Architecture*, Rockport Publishers, Gloucester, Mass., 1998.
7. L. Basso Peressut, *Musei. Architetture/Museums.Architecture, 1990-2000*, Μιλάνο 1999.
8. V. Magnago Lampugnani, A. Sachs (επιμ.), *Museums for a New Millenium*, Μόναχο 1999.
9. S.A. Sternau, *Museums. Masterpieces of architecture*, Νέα Υόρκη 1999.
10. K. Schubert, *The Curator's Egg*, One-Off Press, Λονδίνο 2000.
11. Α. Γιακουμακάτος, *Η αρχιτεκτονική και η κριτική*, Νεφέλη, Αθήνα 2001-2009².
12. «Musei/Museums», στο *Next. 8. Mostra Internazionale di Architettura*, Κατάλογος της έκθεσης, Μπιενάλε Βενετίας 2002, σ. 68-133 (με μελέτες νέων μουσείων των Siza, Anamorphosis, Tschumi, Chipperfield, Libeskind, Marshall, Nouvel, Miller, Sejima, LCM Lab., Maltzan, Nunkenbeck, Zumthor, Cook, Holl, Ando, van Berkel, Taniguchi).
13. Α. Γιακουμακάτος, *Στοιχεία για τη νεότερη ελληνική αρχιτεκτονική. Πάτροκλος Καραντινός*, ΜΙΕΤ, 2003.
14. Α. Γιακουμακάτος, *Ιστορία της ελληνικής αρχιτεκτονικής. 20^{ος} αιώνας*, Νεφέλη, Αθήνα 2003-2009³.
15. D. Watkin, *Ιστορία της Δυτικής Αρχιτεκτονικής*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2005.
16. R. Barreneche, *New Museums*, Phaidon, Λονδίνο 2005.
17. S. Greub, T. Greub, *Museums in the 21st Century. Concepts Projects Buildings*, Prestel, Μόναχο 2006.
18. E. Hooper-Greenhill, *Το μουσείο και οι πρόδρομοί του*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2006.
19. J. Clair, *Malaise dans les musées*, Flammarion, Παρίσι 2007.
20. Α. Γιακουμακάτος (επιμ.), «Νέο Μουσείο Ακρόπολης. Μια κριτική αποτίμηση», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 44/2010, σ. 115-139.
21. Β. Τσακαλίδου (επιμ.), *Σύγχρονα Μουσεία. Ζητήματα συνέχειας και αντίστιξης*, *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, 46/2012.
22. Κ. Τζώρτζη, *Ο χώρος στο μουσείο: Η αρχιτεκτονική συναντά τη μουσειολογία*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2013.